

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 6, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.43.01/02.075.8

*В. В. Кузьель,
викладач кафедри «Менеджмент організацій»,
ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

*V. V. Kuzhel,
lecturer in "Management",
PVNZ "Kherson Economics and Law Institute"*

STATE SUPPORT ECONOMIC DEVELOPMENT AGRICULTURAL SECTOR

Проаналізовано діючу систему та механізми державної підтримки, стан розвитку аграрної сфери економіки. Викладено пропозиції щодо удосконалення напрямів і механізмів державної фінансової підтримки сільськогосподарської галузі, зокрема через вибір пріоритетів, концентрацію фінансових і матеріальних ресурсів на стратегічних напрямках з урахуванням подолання кризових явищ та адаптації підтримки до вимог СОТ.

Operating system and mechanisms of state support is analyzed in the article, consisting of agrarian sphere of economy. Suggestions are expounded in relation to the improvement of directions and mechanisms of state sponsorship of specific industry which agriculture is, in particular through the choice of primary priorities, concentration of financial and material resources on strategic directions account overcoming the phenomena of crises and adaptation of support to the requirements of WTO. of their forming; evaluation of risks of the additional bringing in of resources.

Ключові слова: *ресурсний потенціал, інноваційний потенціал, аграрна сфера, економічний розвиток.*

Keywords: *resource potential, innovation potential, agriculture, economic development.*

Постановка проблеми. Подальша реалізація аграрної реформи в Україні пов'язана з трансформацією та розвитком агропромислового комплексу країни, її переходом на інноваційну модель розвитку, що потребує оновлення технологічної, кадрової, фінансової та ін. складових потенціалу розвитку аграрної економіки. Її основною метою є забезпечення продовольчої безпеки суспільства та створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного аграрного виробництва. Значні потенційні можливості вітчизняного аграрного сектора мають стати запорукою становлення України як провідного учасника європейського ринку сільськогосподарської сировини та продовольства. Досягнення таких цілей можливе лише за умови удосконалення існуючого організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційного розвитку вітчизняних аграрних формувань. Процес реформування АПВ зумовив необхідність формування нової системи відносин в сфері аграрного виробництва, в якій першочергове значення набуває створення ефективного організаційно-економічного механізму державної підтримки фінансового забезпечення економічного піднесення аграрної економіки України.

Вивчення досвіду державної підтримки у країнах з розвинутою ринковою економікою дозволяє узагальнити, що всі вони створили специфічні системи обслуговування аграрного сектора економіки. Викликано це, насамперед, особливостями цього сектора, потребою ліквідації кризових явищ в економіці, які виникали з різних причин: циклічного характеру економічного розвитку або соціально-економічної нестабільності.[1-3]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та оптимізації механізмів регулювання економічного розвитку аграрного сектора досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені В. Андрійчук, А.Бланк, О.Непочатенко, Ю.Нестерчук, Н.Ботвіна, Л.Мармуль, М.Макаренко, О.Наумов, В.Топіха, В.Лагодієнко, І.Гришова, М.Дем'яненко, М.Малік, П.Саблук, І.Хома, І.Крюкова, Т.Гнат'єва, О.Галицький, Ярошенко Ф.О. та інші.

Метою дослідження є узагальнення наукових досліджень системи та механізмів регулювання довгострокового економічного розвитку аграрного сектора. Аналіз літературних джерел показав, що дослідження цих авторів є ґрунтовними, проте ряд питань залишилися невирішеними, тому актуальним питанням нашого дослідження є також вивчення досвіду державного регулювання сільського господарства у країнах з розвинутою економікою.

Виклад основного матеріалу. Необхідність державної підтримки аграрного сектора в ринковій економіці доведена досвідом західних країн, у яких склалися різноманітні форми, системи і методи цієї підтримки.

Аналіз фінансової політики в сільському господарстві розвинених країн показав, що конкретні заходи цієї політики можуть бути згруповані за цільовою ознакою. Основними з них є наступні:

1. Підтримка доходів виробників. Сюди входять: компенсаційні витрати, у тому числі пов'язані з дією природних рентоформуючих факторів, платежі за збиток, пов'язаний з реорганізацією виробництва.
2. Цінове втручання, що припускає ряд засобів впливу на ринок: підтримка внутрішніх цін на сільськогосподарську продукцію, встановлення квот, податків на експорт і импорт продовольчої продукції.
3. Компенсація витрат. Сюди входять заходи для субсидування виробників, що купують засоби виробництва: субсидування чи пільгове оподаткування при придбанні добрив, кормів і ядохімікатів, субсидування виплат відсотків за отриманими кредитами, субсидування виплат із страхування майна.
4. Сприяння розвитку ринку, що передбачає державне фінансування, розробку і здійснення різних програм; витрати на збереження продукції, а також проведення транспортних робіт з перевезення продукції всіх ланок АПК.
5. Здійснення регіональних програм. Мова йде про виділення коштів на здійснення державних програм розвитку виробництва. Дані заходи державної підтримки поширені в Канаді, ЄС, США й ін. країнах.
6. Макроекономічна політика. У цій групі представлені заходи державного регулювання сільського господарства, які не пов'язані безпосередньо з даною галуззю, але впливають на ефективність її функціонування - проведення пільгової податкової політики, підтримка національної валюти, зовнішньоторговельна діяльність [1].

Отже, всебічно відпрацьована державна фінансова політика зарубіжних країн в аграрній сфері створює рівні умови господарювання, носить системний, обґрунтований характер, підтримує постійний взаємозв'язок із виконавцями та забезпеченням конкретних результатів.

Ефективність державного регулювання перебуває у прямій залежності від якості розуміння та застосування вихідних методологічних принципів формування податкової політики, а саме – принципів резидентства і територіальності для обґрунтування стратегічних напрямів прямого оподаткування і принципів місця призначення та країни походження – для непрямого оподаткування.

Гармонізація поєднання інтересів держави, платників податків і громадян досягається за умови наукового синтезу критеріїв фіскальної достатності, економічної ефективності та соціальної справедливості.

Економічна теорія надала в розпорядження практики реалізації податкової політики два основні напрями функціонування податкової політики щодо формування макроекономічної та соціальної рівноваги, забезпечення економічного зростання та зайнятості. Це автоматична та дискреційна податкова політика. В нинішніх умовах економічного простору, коли держава регулює зміни сукупного попиту і сукупної пропозиції, обсягів збережень, розміри і напрями спрямування інвестицій, зовнішньоекономічну діяльність, значення дискреційної податкової політики зростає.

З огляду на низький рівень доходів переважної більшості громадян та значної частки отримуваних ними доходів із тіньового сектора економіки, який не підлягає прямому оподаткуванню, виникає беззаперечна необхідність використання податків на споживання як домінуючого стратегічного сегменту податкової політики. Так, якщо у країнах із розвинутою ринковою економікою частка оплати праці у ВВП в середньому становить 25-30%, а частка прибутку – 18-23%, то в Україні відповідно – 12% і 9%; а розмір тіньової економіки в нашій країні досягає 45-50% ВВП при середньоевропейському рівні 10-15%.

Моніторинг розвитку економічного простору за останні два десятиліття, засвідчує невідповідність створеної в Україні системи державного регулювання сучасному рівню її науково-технічного та інтелектуального потенціалу. В результаті за темпами приросту ВВП на одну особу серед колишніх республік Радянського Союзу в 2005-2010 роках порівняно з 1990 роком Україна займала одне з останніх місць. Водночас, проведені розрахунки з використанням індексів реальних витраток держави засвідчили, що протягом 2000-2010 років в Україні витрати держави на соціальні цілі зростали, проте цього було недостатньо для забезпечення реалізації державних соціальних програм.

Показово, що протягом означеного періоду щорічно реальні витрати держави на освіту зростали на 18%, фінансування наукової та науково-технічної діяльності – 14%, соціальний захист та соціальне забезпечення населення – 25%, а доходи населення – на 13%. При цьому випереджаючими темпами зростали витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, тоді як зростання витрат держави на фінансування наукових та науково-технічних робіт відбувалося нерівномірно і на 10 відсоткових пункти повільніше. Тому, для підвищення соціальних стандартів в майбутньому, доцільно, за рахунок коштів, вивільнених від зменшення дотації Пенсійному фонду, поступово збільшити витрати на фінансування освіти, науки і впровадження інноваційних технологій до рівня економічно потужних країн світу, які інвестують в знання до 9% ВВП.

Враховуючи тенденції до загального постаріння і негативний приріст населення, стає ясною і причина тяжіння до прибуткового податку, коли велику частину навантаження несе економічно активне населення, яке забезпечує фактично добробут осіб пенсійного віку. Звідси і проблеми з хронічним дефіцитом коштів у Пенсійному фонді коли низька моральність і відповідальність платників податків (особливо за спрощеною системою оподаткування), поєднана з обмеженою чисельністю економічно активного населення, не дозволяють виконувати історично встановлені законодавчі норми в суспільстві, а саме ті, що пов'язані з виконанням обов'язків молодого (активного) покоління щодо субвенцій благ постарілому населенню. Відповідь на питання про систему стандартів слід шукати в системі освіти, у тому числі економічній, та у тій, що має сьогодні назву – інноваційна освіта, яка має підготувати високо культурну, освідчу людину, що розуміє необхідність подальших податкових перетворень в Україні.

Податковий кодекс зменшив кількість загальнодержавних податків до 11, а місцевих до 9. Скорочення переліку податків – це позитивний крок, що на перший погляд буде сприяти стимулюванню ділової активності бізнесу і розвитку економіки, але по суті – воно не змінює нічого, бо вилучені податки не є основними наповнювачами доходної частини ні державних, ні місцевих бюджетів. І вивід їх з податкової системи тільки гіпотетично зменшує податкове навантаження. Бюджети держави та місцеві майже не відчують припливу доходів за рахунок скорочення кількості податків та зменшення податкових ставок з податку на прибуток до 20% й ПДВ до 17% у 2014 році.[3]

В умовах незалежності державна підтримка в Україні мала б випливати із місця й ролі цієї галузі в національній економіці, поліпшенні добробуту населення, забезпеченні продовольчої і національної безпеки країни, підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Проте саме збільшення останніми роками обсягів державної фінансової підтримки, як свідчать дослідження, помітних зрушень в аграрному секторі економіки не дало внаслідок: розпорошеності державної фінансової підтримки за безліччю програм та окремих заходів (за бюджетною класифікацією їх понад 80); незабезпечення на ринку однакових економічних умов і незадовільного використання на владному рівні антимонопольного законодавства для захисту немонополювальної галузі, якою є сільське господарство (за підрахунками, внаслідок цього на ринку сільськогосподарської товаровиробнички щорічно втрачають понад 10 млрд. грн.); не сприйняття на державному рівні специфіки та особливостей сільськогосподарського виробництва, особливо в період його трансформації до ринку; недосконалість механізмів й інструментів підтримки, зокрема відсутності стратегічних цілей і пріоритетів розвитку; не розмежованості заходів підтримки сільськогосподарського виробництва та сільської території; непрозорості, не прогнозованості й нестійкості механізмів спрямування і використання бюджетних коштів та ін.

Висновки: Проведені дослідження [4, 8-10] свідчать, що проблема криється не тільки в обсягах державної фінансової підтримки, а й у формах і методах її використання. Реалізація мети й основних завдань державної підтримки передбачає удосконалення існуючої нормативно-правової бази. На нашу думку, розв'язання проблем в аграрному секторі економіки, в умовах обмеженості коштів бюджету, можливе на основі концентрації державної фінансової підтримки та вибору й поетапного розв'язання першочергових проблем із виробництва стратегічних видів сільськогосподарської продукції.

На державному рівні мають бути також задіяні довгострокові програми субсидування аграрного сектору, які б передбачали оптимізацію як розв'язання першочергових проблем сільськогосподарського виробництва, так і розвиток сільських територій з переорієнтацією такої підтримки на користь соціальних програм, що не буде суперечити вимогам СOT.

Література.

1. Макаренко А.П. Наукові засади державного регулювання ринкової економіки у контексті його необхідності / А.П. Макаренко, Л.Ю. Мельник // Економіка та держава. - 2008. - № 3. - С. 68 – 70.
2. Ярошенко Ф.О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу // Фінанси України. – 2010. – №7. – С. 3-21.
3. Податковий кодекс України № 7101-01, прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 2010 року. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
4. Дем'яненко М. Я., Іваніна Ф. В. Проблеми аграрної економіки із вступом України до СOT / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іваніна // Економіка АПК. — 2003. — №11. — С. 57—66;
5. Державна підтримка сільського господарства в контексті вступу України до СOT. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/file/link/114438/file/Agriculture.doc>
6. ЗУ "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 18.10.2005 р., № 2982- IV. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 3-50.
8. Діброва А.Д. Сучасне трактування сутності державного регулювання аграрного сектора економіки / А.Д. Діброва // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 76-84.
9. Кириченко А.В. Бюджетно-податкове регулювання в системі державного регулювання економіки / А.В. Кириченко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 79-82.
10. Кобута І.В. Політика державної підтримки сільського господарства країн-членів СOT / І.В. Кобута // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 132-136.

References.

1. Makarenko A.P. Naukovi zasady derzhavnogo reguluvannya rinkovoi ekonomiki u konteksti iogo neobxidnosti / A.P. Makarenko, L.YU. Mel'nik // Ekonomika ta derzhava. - 2008. - № 3. - S. 68 – 70.
2. Yaroshenko F.O. Reformuvannya podatkovoi sistemi Ukraini v konteksti priinyattya Podatkovogo kodeksu // Finansy Ukraini. – 2010. – №7. – S. 3-21.
3. Podatkovii kodeks Ukraini № 7101-01, priinyatii Verkhovnoy Radoy Ukraini 18 listopada 2010 roku. – Rezhim dostupu: <http://portal.rada.gov.ua>.
4. Dem'yanenko M. YA., Ivanina F. V. Problemi agrarnoi ekonomiki iz vstupom Ukraini do SOT / M. YA. Dem'yanenko, F. V. Ivanina // Ekonomika APK. — 2003. — №11. — S. 57—66;
5. Derzhavna pidtrinka sil' s'kogo gospodarstva v konteksti vstupu Ukraini do SOT. — Rezhim dostupu: <http://www.me.gov.ua/file/link/114438/file/Agriculture.doc>
6. ZU "Pro osnovni zasady derzhavnoi agrarnoi politiki na period do 2015 roku" vid 18.10.2005 r., № 2982- IV. [Elektronniy resurs]. – Dostupniy z <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Derzhavna cil'ova programa rozvritku ukrains'kogo sela na period do 2015 roku // Ekonomika APK. – 2007. – № 11. – S. 3-50.
8. Dibrova A.D. Suchasne traktuvannya sutnosti derzhavnogo reguluvannya agrarnogo sektora ekonomiki / A.D. Dibrova // Ekonomichna teoriya. – 2007. – № 1. – S. 76-84.
9. Kirichenko A.V. Byudzhethno-podatkovye reguluvannya v sistemі derzhavnogo reguluvannya ekonomiki / A.V. Kirichenko // Ekonomika APK. – 2010. – № 1. – S. 79-82.
10. Kobuta I.V. Politika derzhavnoi pidtrimki sil' s'kogo gospodarstva krain-chleniv SOT / I.V. Kobuta // Ekonomika APK. – 2009. – № 12. – S. 132-136.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"